

Jezus' relatie met Judas

Verschenen in *Koornmarkt* 3,2 (juli 2006), 4/6

Riemer Roukema

Volgens de vier evangeliën in het Nieuwe Testament was Judas Iskariot een van de twaalf apostelen die Jezus had uitgekozen om met hem op te trekken en in het bijzonder zijn leerlingen te worden. Net als de anderen werd Judas er in Galilea op uit gestuurd om de komst van het koninkrijk van God te verkondigen, zieken te genezen en demonen uit te drijven, volgens Matteüs 10, Marcus 6 en Lucas 9. Overigens was het aantal mensen dat met Jezus meetrok niet tot deze twaalf beperkt. Marcus bijvoorbeeld spreekt van de twaalf én anderen die Jezus volgden, onder wie ook veel vrouwen (Marcus 15:40-41; 4:10; 10:32; vgl. Lucas 8:1-3).

Omdat de evangeliën geen journalistieke reportages zijn, maar tientallen jaren na Jezus' aardse leven zijn geschreven, bieden ze een terugblik die kennis achteraf verraadt. Dat is ongetwijfeld de reden waarom in de opsommingen van de twaalf apostelen Simon Petrus steevast als eerste genoemd wordt, en Judas Iskariot als laatste. Onheilspellend wordt er bij Judas meteen al aan toegevoegd: "die hem ook uitgeleverd heeft" (Marcus 3:19). Alle vier de evangeliën vermelden dat Judas de joodse leiders heeft getipt, waar zij Jezus het beste gevangen konden nemen. Dat was in de hof van Getsemane, waar Jezus de nacht wilde doorbrengen in gebed. Het feit dat Judas deze twijfelachtige rol op zich had genomen, heeft de overige berichtgeving over hem gekleurd. Het meest negatief bericht het evangelie van Johannes over Judas; hij heet daar "een duivel" en "de zoon des verderfs" (6:70; 17:12). In dat evangelie is ook te lezen dat Judas een dief was en als beheerder van de gezamenlijke kas er inkomsten uit wegnam (12:6).

Kunnen we achteraf nog achterhalen, van welke aard Jezus' relatie met Judas was? Deze vraag is de afgelopen tijd indringend aan de orde geweest omdat er een oud apocrief evangelie van Judas is opgedoken, dat een veel positiever beeld van Judas geeft dan de bijbelse evangeliën. Dit evangelie van Judas is niet door Judas zelf geschreven, maar door een onbekende auteur uit de tweede eeuw van de jaartelling. De inhoud ervan komt sterk overeen met gnostische geschriften uit diezelfde tijd. In dit evangelie is Judas Jezus' leerling bij uitstek, die beter dan de anderen heeft begrepen wie Jezus is en uit welke hoge wereld hij afkomstig is. Jezus wijdt hem apart in in "de geheimen van het koninkrijk". Judas begrijpt dat de andere apostelen de verkeerde God aanbidden, namelijk de God van Israël. Deze opvatting dat gelovigen zich op de verkeerde God richten, is typerend voor de gnostische stroming van de tweede eeuw. In het evangelie van Judas kondigt Jezus aan dat Judas Jezus' lichaam zal offeren. Dit betekent dat hij zo Jezus' ziel de gelegenheid zal geven, terug te keren naar de hoge wereld waaruit hij afkomstig was. Ook kondigt Jezus aan dat Judas door de mensen vervloekt zal worden omdat hij zal opvaren naar het heilige geslacht waar Jezus zelf vandaan gekomen is. Tenslotte wordt verteld dat Judas Jezus voor geld uitleverde aan de schriftgeleerden.

Volgens dit apocriefe evangelie moet er dus een intieme band tussen Jezus en Judas zijn geweest en heeft Jezus Judas speciaal onderwijs gegeven dat de andere apostelen niet konden vatten. Met dit positieve beeld van Judas heeft de auteur van dit evangelie willen protesteren tegen de opvatting van de kerk dat Judas Jezus gemeen had verraden. Gnostici lagen in allerlei opzichten met de kerk in de clinch, en maakten wel vaker bijbelse figuren die er in de kerk slecht afkwamen tot hun eigen helden. Dat Judas Jezus' leerling bij uitstek zou zijn geweest, heeft echter geen enkele historische grond. Gnostici richtten zich wel vaker op

één apostel, bijvoorbeeld Thomas of Johannes, die in het bijzonder in Jezus' onderricht zou zijn ingewijd. Die getuigenissen kunnen niet allemaal tegelijk waar zijn.

De evangeliën in het Nieuwe Testament vertellen enerzijds niets van een bevoorrechte relatie die Judas met Jezus zou hebben gehad. Anderzijds is het, historisch gesproken, ook niet zeker dat Jezus al vroeg extra kritisch over Judas was en hem – volgens Johannes 6:70 – toen echt “een duivel” heeft genoemd. In een hiermee verwant verhaal noemt Jezus niet Judas maar Petrus “Satan” (Marcus 8:33). Misschien heeft de schrijver van het evangelie van Johannes deze harde uitspraak achteraf wel ten onrechte op Judas betrokken (Johannes 6:71), of haar Jezus in de mond gelegd. Dat Jezus Judas “de zoon des verderfs” noemde, die verloren zou gaan opdat de Schrift vervuld zou worden, kan ook commentaar achteraf van de evangelist zijn.

Aanvankelijk had Jezus stellig vertrouwen in Judas. Nadat Judas in zijn meester teleurgesteld was en hem bij de joodse leiders had aangegeven, kreeg hij hiervan volgens Matteüs 27:3-5 al gauw berouw en verhing hij zich. Als Jezus hiervan gehoord heeft, dan heeft hij ongetwijfeld met diep mededogen aan Judas gedacht.